

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗМІСТУ ОСВІТИ

Малкова Т.М.,

д.психол.н., професор, ВНЗ "Університет економіки та права "КРОК", м. Київ, Україна,

e-mail: tetyanam@krok.edu.ua,

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2481-7747>

Проблема поєднання в освіті двох складових культури – науково-технічної та традиційної гуманітарної - залишається актуальною. Згідно з компетентнісним підходом зміст навчання може бути визначений за допомогою професійного профілю та кластеру компетенцій [1]. Але без з'ясування психологічного підґрунтя формування компетентностей як певного набору знань, навичок та відношень деякі компетентності матимуть лише декларативний характер. Одна справа – набуття навичок використання інформаційно-комунікативних технологій, інша – формування здатності вирішувати конфлікти, «робити вибір з позиції громадянина» або «обґрунтовувати цілі, що є сенсом життя» [1, с. 23]. Різні здатності мають різну психологічну природу. Так, є сенс розрізняти здатність до виконання певних алгоритмізованих функцій і здатність орієнтуватися у системі духовних цінностей. Не всі здатності особистості можуть бути формалізовані або сформовані на основі певних алгоритмів навчання. У галузі гуманітарних наук та мистецтва провідну роль відіграє особистість. Як відомо, особистість виховується лише особистістю. Перефразовуючи відомий вислів, можна сказати «Скажи мені, в кого ти вчився, і я скажу, що ти за фахівець». Як і інші правила, що стосуються людини та умов її становлення, наявність гарних вчителів ще не гарантує якісний результат. Інший вислів також має сенс: «Якщо вам надали хорошу освіту, це не означає, що ви її отримали». Втім, до прикладу, у психології особистість фахівця є в багатьох випадках не тільки основним, але й єдиним «інструментом» праці. Отже, проблема – у виявленні психологічних умов, психологічних закономірностей та механізмів формування різних якостей та здатностей особистості.

На думку футуролога Е. Тофлера, героєм нашого часу є новатор, тобто людина, здатна до творчості [2]. Вважаємо, що парадоксальність мислення (здатність бачити у звичайному незвичайне і навпаки, у незвичайному звичайне) як одна з ознак творчого мислення не формується набором «компетенцій» як переліком необхідних конкретних навичок або вмінь. Творча людина часто діє за натхненням, керується інтуїтивним відчуттям правильності задуму або обраного шляху досягнення мети і може не знати, що саме їй знадобиться для створення нового. Є підстави стверджувати, що алгоритму виховання особистості, здатної до творчості, в жодній навчальній дисципліні не існує – можна говорити лише про створення умов, які мають сприяти її становленню.

Гуманітарні дисципліни і образотворче мистецтво є фактично непіддатливими до формалізації. Компетентнісний підхід навряд чи можна

застосувати у повній мірі до визначення змісту та оцінки результатів навчання спеціалістів гуманітарного профілю, головним чинником ефективності професійної діяльності яких є, по великому рахунку, всебічно розвинена особистість, здатна до критичного мислення та до творчості. Отже, професіоналізація з переліком необхідних компетенцій – це, з одного боку, шлях до виховання людини роботоподібної, призначеної для виконання певних функцій. Клаус Шваб, засновник Всесвітнього економічного форуму в Давосі, у своїй роботі «Четверта промислова революція» прогнозує, що у майбутньому більшість людей виконуватиме певні функції, тобто вузька спеціалізація стане нормою [3]. Самореалізація, самовираження, сповнені відчуттям повноти життя будуть привілеєм меншості. На нашу думку, обмеженість шляхів самореалізації особистості призведе до зростання психічних розладів особистості та інших відхилень. Недарма Шваб пророкує, що серед небагатьох професій, які залишаться актуальними, будуть такі як «соціальний працівник в галузі психічного здоров'я та залежностей» і «психолог», які за визначенням не можуть бути спеціалістами вузького профілю.

З іншого боку, компетентнісний підхід, який з деяким перебільшенням можна визначити як орієнтований на засвоєння певного набору необхідних знань та навичок, є корисним в першу чергу в навчанні представників так званих технічних наук. Цей підхід покликаний забезпечити входження випускника у професію без додаткового (в ідеалі) навчання і тим самим забезпечити його конкурентоспроможність на ринку праці. У гуманітарних науках та мистецтві цей підхід є також корисним стосовно формування конкретних навичок та вмінь. Але загалом компетентнісний підхід у царині гуманітарних наук та мистецтва є, так би мовити, «обмежено придатним», тому що роль особистості у цих галузях є вирішальною. Мабуть, не варто у цьому короткому тексті описувати умови становлення творчої особистості, достатньо процитувати Смірнова С.Д.: творчість є спосіб особистісного існування на протигагу безособистісному діянню, яке у своєму гранично «очищеному» вигляді вбиває особистість [4, с. 145]. Втім, будь-яка освіта має бути перш за все екологічною відносно особистості, тобто в освіті мають бути поєднані усі три її складові – гуманітарна, художня та технічна.

Список використаних джерел:

1. *Стратегія реформування освіти в Україні: рекомендації з освітньої політики.* Київ: «К.І.С.», 2003. 296.
2. *Тоффлер Э. Метаморфозы власти: Знание, богатство и сила на пороге XXI века пер. с англ.* Москва: АСТ МОСКВА, 2009. 669 с.
3. *Шваб К. Четвёртая индустриальная революция.* URL: https://www.youtube.com/watch?v=_Twc8p98-bM&feature=share&fbclid=IwAR0waw3BUZa8apdE63XXRotpBxgIqbE_2FV5tiNcuytL_9uDjqMGBZCiWmo (дата звернення: 2.03.2021).
4. *Смирнов С.Д. Педагогика и психология высшего образования: от деятельности к личности : учеб. пособие.* Москва: 2001. 304 с.